

Dr. Bodolay László*, dr. Kiss Szilvia, Kósik Ferenc*****

„AZ EURÓPAI KULTÚRA ÉS TÖRTÉNELEM” CÍMŰ ELŐADÁST KÍSÉRŐ NÉMET NYELVŰ SZEMINÁRIUM ÚJ OKTATÁSI KONCEPCIÓJA

BEVEZETŐ GONDOLATOK (BODOLAY LÁSZLÓ)

Gondolatmenetünket rögtön azzal kell kezdenem, hogy a címben említett tantárgyat már eddig is tanítottuk, egy magyar előadás és egy idegen nyelvű szeminárium keretében ismerhették meg eddig is hallgatóink kéthetes bontásban, tehát koncepciónk csak annyiban „új”, amennyiben megpróbál alkalmazkodva a feltételekhez, bár nem megkérdőjelezve őket, egy újabb tematikával hozzájárulni e tantárgy tanításához.

DR. KISS SZILVIA és KÓSIK FERENC kollégámmal elgondolkodtunk azon, hogy milyen tematikát kellene a német szemináriumnak lefednie, milyen szakszókincset kellene közvetítenünk.

Abban mindhárman egyetértettünk, hogy nem lenne sok értelme, német nyelven átvennünk a szemináriumokon mindazt, amit magyarul hallgatnak diákjaink az előadásokon. Nem látnánk értelmét annak, hogy pl. a görög mitológiához vagy demokráciához kapcsolódva németnyelvű fordításokkal terheljük a hallgatóságot, célszerűbbnek tűnt számunkra, hogy az „európai kultúrát” a németnyelvű kultúrákra szűkítsük le, azon belül is inkább a németségre.

Ennek praktikus oka is van, hiszen hallgatóink nagy része a végzés után német cégeknél helyezkedik el, ahol elengedhetetlen e kultúrkör ismerete, egy másik oka pedig az időhiány.

A tantárgy végtelen mennyiségű anyag feldolgozását teszi lehetővé, ezért a szemináriumokon feltétlenül konkrétá kellett válnunk, hogy egy meghatározott tananyagot adhassunk át, ill. követelhesünk meg.

Az időkorlátokhoz is alkalmazkodnunk kellett, egyelőre kénytelenek vagyunk beérni annyival, hogy 6-7 hétre lehet terveznünk, hiszen egyelőre egy féléves, kéthetenként tartott tantárgyról van szó. Természetesen ideális lenne, ha legalább 12-14 hétre lehetne elosztani tananyagunkat, mert a jelenlegi helyzetben biztosan nem tudunk mindent átvenni abból, amit összeállítottunk.

Attól sem zárkoznánk el, ha a tantárgyat idővel idegen nyelvű előadással is bővíthetnénk, amely vagy egyértelműen a magyar előadás tematikáját követné, vagy pedig csak idegen nyelven folya a tárgy megtanítása egy 14-15 előadás, ill. 28-30 szemináriumi óra keretében.

Átgondolandó az osztályozás is, a jelenlegi gyakorlatban ugyanis csak aláírást adhatunk a szeminárium látogatása után, és jegyajánlási listát a magyar előadónak, jelen esetben DR. DOMINIK GYULÁNAK, aki utóbb a vizsgáztatás alapján hozza meg a végső döntést.

Nem lenne rossz, ha két jegyet adnánk, egy szemináriumit és egyet a vizsgára.

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar Német tanszéki osztály, főiskolai docens.

** BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar Német tanszéki osztály, főiskolai adjunktus, PhD.

*** BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar Német tanszéki osztály, főiskolai adjunktus.

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 17.

A tananyag összeállításánál még egy szempontra kellett tekintettel lennünk, ez pedig a hallgatók nyelvtudása, amely bizony igencsak mehökkentő, negatív értelemben. Hihetetlen, hogy a jelenlegi „átlagnyelvtudásukkal” egyáltalán hogyan kerülhettek be egyesek egy felsőoktatási intézménybe. A gyakran több évvel ezelőtt letett nyelvvizsga mögötti, feltehetőleg akkor még meglévő nyelvtudásukat sokak mára már teljesen elfelejtették, és hallgatóinknak itt kell szembesülniük azzal az egyszerű, de tragikus ténnyel, hogy meg sem tudnak szólalni az idegen nyelven, illetve többnyire nem értik, hogy miről is beszélünk nekik.

Létezik persze biztos nyelvi háttérrel érkező diákunk is, de még a legjobbak is sokszor csak annyira jók, hogy 20 éve, amikor még tisztességesen megtaníthattuk nekik a nyelvet, mert heti 13-14 órájuk volt, csak a középmezőnyben foglalhattak volna helyet!

Nagyon nagyok lettek a hallgatók közti különbségek is, az alapszintet sem elérő hallgató társa esetleg valóban tanítható lenne, ha nem húzná vissza a nemtudó többség.

Erről persze nem a hallgatók tehetnek, hanem a rendszer, amely politikai színtől függetlenül a felsőoktatásban szétverte a nyelvoktatást, ami különösen tragikus a mi főiskolánk híresen jó nyelvoktatása szempontjából, és egykori diákjaink ma már hiába küldik gyermekeiket hozzánk, remélve, hogy itt még mindig az ország legjobb nyelvi intézménye áll, hiszen már régóta nincsen elegendő nyelvóra!

Pedig nyelvet tanítók számára evidencia, hogy a különféle „szaknyelveket”, adott esetben az európai kultúrához kapcsolódó szakkifejezéseket és tartalmakat csak olyan hallgatók tudják igazán befogadni és érteni, akik mindezt egy komolyan megalapozott általános nyelvtudásra építhetik fel.

Egy szó mint száz, a hallgatókat mindenképpen színteznünk kell, mielőtt a tárgyat hallgathatják, másrészt pedig többüket „kötelezni” kell arra, hogy rendbe tegye nem létező nyelvtudását.

Ez utóbbit teheti egy intenzív nyelvtanfolyamon, de mi is felkínálhatnánk egy szabadon választható nyelvi kurzust a célnyelven, amelynek elvégzése után már bátran beülhetne az óráinkra. (Egy ilyen tanfolyam elvégzettése persze minden nyelvi tárgy esetében javasolt lenne a nagy többség esetében, akik többnyire maguk is tisztában vannak hiányosságaikkal.)

Az európai kultúrtörténet nyelvi változatánál tehát minimálisan az általunk lemért és nem pedig a papíron létező középszint az alapkövetelmény, de nem hátrány, ha felsőszintű hallgatók vannak többségben. Mi a tananyagot középszintre állítottuk össze, tehát középszintű tudással mindenképpen elvégezhető.

Mindhárom szerző kettő vagy három témakört dolgozott fel, a tananyag a következő fejezetekből áll:

1. Bevezetés az európai kultúrtörténetbe, a kultúra definíciói, területei, az európaiság fogalma, Európa kialakulása, a mitológiai történet, Európa története és aktuális földrajzi, gazdasági, politikai helyzete, a magyarok és a németek európai jelenléte, asszociációk az „európai” fogalom körül
2. A Biblia és a keresztyénség, a keresztény egyházak összevetése más egyházakkal, a különféle szerzetesrendek neve és kialakulása, a különféle keresztfajták magyarázata, „keresztyén” témák a művészetekben, Krisztus-idézetek magyarázata és nyelvi feldolgozása, a „Tízparancsolat” értelmezése és aktualizálása, a legújabb bibliakutatások megismerése
3. Az „egyházi” évhez kapcsolódó szokások és népszokások megismerése német-magyar viszonylatban, értelmezésük, feladatokon keresztül történő feldolgozásuk
4. A német-magyar történelmi találkozási pontok megismerése és feldolgozása a kölcsönhatások mentén, mi a közös és mi a teljesen eltérő múlt, melyek a jellemző történelmi „örökségek” a két nép esetében, a mentalitás mibenléte és gyökerei, a két kultúra különbségéből eredő problémák az „interkulturalitás” területén

BODOLAY L., KISS SZ., KÓSIK F.: AZ „EURÓPAI KULTÚRA...”

5. A magyar, a németországi, a svájci és az osztrák politikai rendszer összehasonlítása, a négy ország politikai felépítménye és választási rendszere, ezek összevetése egymással a jelen állapotok jobb megértése végett
6. A magyar és a német nyelv az együttélés során keletkezett egymásra hatásának vizsgálata, a pluricentrizmus aspektusát is bevonva. A német jövevényszavak a magyarban és a magyar jövevényszavak az irodalmi németben és az ausztriai német nyelvben. A fejezetben külön foglalkozunk a magyarországi németességgel, nyelvével, illetve nyelvjárásaival, a kisebbségi szerep megélésének problémáival, illetve ennek korlátaival, az „idegenség” problémakörével, a bevándorlással, ill. az elvándorlással, a kitelepítés és az idegengyűlölet témájával.

A fenti fejezetek köré építettük fel a tananyagot, természetesen didaktizált formában, játékos és komoly feladatokkal, vitára ösztönző kérdésekkel, szövegelemzésekkel, szövegfordításokkal, szöszedetekkel, filmekkel, dalokkal, karikatúrákkal, aktuális eseménnyel és cikkekkkel.

A feladatokon keresztül a hallgatónak képessé kell válnia arra, hogy vizsgahelyzetben is megállja majd a helyét, és hogy jobban megértse az őt körülvevő világot.

Tananyagunkat később könyv formában is szeretnénk megjelentetni, de egyelőre e témakörök „kipróbálása” zajlik óráinkon, és rögtön átlátható, hogy ennyi minden már nehezen végezhető el a jelenleg biztosított időkeretben, tehát szükséges lenne az óraszám megduplázása.

Ugyanakkor persze, alkalmazkodva a mai helyzethez, azért „végigvesszük” e tematikát, ha rövidítve is, vagy esetleg hangsúlyeltolódásokkal, a diákok érdeklődési szintjét is figyelembe véve közben.

Teljesen elhagyni egy témát sem szeretnénk, mert mind a hatnak megvan a létjogosultsága, hiszen ezek azok a témakörök szerintünk, amelyek egy általánosan művelt „európai” magyar számára elengedhetetlenek, bármilyen területen helyezkedjék is el később.

A német üzletember többnyire jól felkészült és művelt, ezért feltétlenül hasonló képzettségre kell törekednie hallgatóinknak is.

Úgy gondoljuk, hogy tematikánk önmagában is nagy szeletet elvesz az európai kultúrtörténet magyarázása kapcsán, a magyar vagy később esetleg idegen nyelvű előadást pedig mindenképpen kiegészíti olyan információkkal, amelyek a „célnyelv” szempontjából relevánsak.

Amennyiben pedig sikerülne elérnünk, hogy több időt szánjon a tanrend e témakörre, akkor feltétlenül érdemes volt munkát fektetnünk a tárgy továbbgondolásába.

AZ ELSŐ BLOKK BEMUTATÁSA (KÓSIK FERENC)

Az első blokkban szemináriumunk résztvevőit megismertetjük a tárgy fő célkitűzéseivel, tematikájával ill. módszereivel. A korábbi gyakorlathoz képest még hangsúlyosabban foglalkozunk azzal a kérdéssel, hogy milyen módon járul hozzá kurzusunk a hallgatók számára stratégiai fontosságú kompetenciaterületek fejlesztéséhez.

A „*minek kell foglalkoznom ezzel a tárggyal, ha még kreditpont sem jár érte...*” típusú hallgatói felvetéssel – mely manapság sajnos már egyáltalán nem mondható ritkaságnak – könnyen igazolhatjuk törekvésünk helytállóságát. Ennek megfelelően bevezető beszélgetéseink során konkrét példák bemutatásán keresztül tisztázzuk a kommunikatív, az interkulturális és a szociális kompetencia fogalmát ill. ezek összefüggésrendszerét.

Az első rész további fontos feladata, hogy segítséget nyújtson a hallgatóknak a „kultúratörténet” diszciplína filozófiai ill. tudomány-módszertani koordinátáinak megrajzolásában. Röviden kitekintünk a kultúratörténettel rendkívül szoros rokonságot mutató tudományterületekre is (pl. az összehasonlító történettudományra, a kulturális antropológiára, a néprajzra, a szociológiára, stb.). Ezáltal is tudatosítani szeretnénk diákjainkban az oktatott tárgy rendkívül

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 17.

komplex jellegét, továbbá azt, hogy szükség esetén mely kutatási területek eredményeire támaszkodhatnak felhasználóként.

DR. KISS SZILVIA történészi, DR. BODOLAY LÁSZLÓ szociológusi és KÓSIK FERENC etnográfusi tapasztalatainak segítségével a résztvevők könnyebben láthatják át az egyes kultúratörténeti alapfogalmak rétegződését.

Ugyancsak az első fejezet fő célkitűzéseivel kapcsolódik az a részprogramunk, melynek során igyekszünk bemutatni néhány olyan hazai ill. külföldi (elsősorban német) kutatóbázist, ahol az „Európai kultúratörténet” oktatásában ill. kutatásában kiemelkedő eredmények születtek. A németországi tudományos műhelyek közül figyelmünk mindenekelőtt Augsburg, Jéna, Lipcse, ill. Düsseldorf egyetemére irányul. A képzési súlypontok rövid, összehasonlító vizsgálata rendkívül érdekes eredményekhez vezet.

Bevezetőjében DR. BODOLAY LÁSZLÓ kollégám már ismertetett néhányat az első fejezet résztemái közül. Természetesen ez a témajegyzék – az aktuális hallgatói érdeklődést szem előtt tartva – bármikor bővíthető. Így például érdeklődésre tarthatnak számot olyan témák is, mint a nemzet fogalmával kapcsolatos viták Európában; a város és vidék kapcsolatrendszere Európában; a tudásalapú társadalom európai eszménye; a család helyzete Európában, a szabadidős tevékenységek kultúrája stb.

Tananyagunk első részének nyitott koncepciója az interaktív tanulási folyamatokat tudatosan szeretné támogatni, ami optimális esetben autonóm tanulási folyamatok katalizátora is lehet.

Ugyancsak szó esett jövőbeni célcsoportjaink feltételezhető nyelvi felkészültségéről. A feladattípusok meghatározásánál arra törekedtünk, hogy azok a leghatékonyabb módon fejlesszék hallgatóink (idegen) nyelvi készségeit.

Kiemelt figyelmet szánunk a szóbeli nyelvhasználatnak. Például a kép- és szimbólummagyarázatok, a kultúratörténet alapfogalmaival kapcsolatos ismeretek szintetizálása vagy az európai identitás kérdését érintő viták egyformán lehetővé teszik az igényes kommunikációhoz – pl. a későbbi fejezetek sikeres feldolgozásához – elengedhetetlen nyelvi elemek közvetítését és gyakorlását.

Fejezeteinkben olyan gyakorlatokkal is rendszeresen találkozhat az olvasó, amelyek a nyelvtani és lexikai kompetencia fejlesztését és gondozását eredményezik. Nagyon fontos tudatosítani a hallgatókban, hogy az elmúlt évek drámai mértékű óraszámcsökkentéseinek kedvezőtlen hatásai csak autodidakta szemlélettel ellensúlyozhatóak némileg.

A tananyag második részében az első fejezetekhez képes nagyobb teret kapott a német és a magyar kultúrkör összehasonlítása. Ebben a részben a hatodik, egyben utolsó fejezet tárgyalja a magyar és a német nyelvi érintkezés és a nyelvi egymásrahatás kérdését.

Mint ismeretes, a magyar és a német nép mintegy ezer éves együttélése során a két nyelv jelentős befolyással volt egymásra, bár ez a kétoldalú hatás nem volt egyenrangú. A korábbi fejezetekben utalunk a kulturális gazdasági és politikai egymásrahatásra, így a hallgatóknak könnyű elképzelniük az ehhez kapcsolódó nyelvi következményeket is.

A HATODIK BLOKK BEMUTATÁSA (KISS SZILVIA)

Ebben a fejezetben próbáltuk a magyar-német nyelvi kapcsolatokat és az egymásrahatást több szempontból is bemutatni. Meggyőződésünk, hogy a diákok különösebb előismeret nélkül is azonosítani tudnak néhány német jövevényszót. A feladatok egyikében ezeket gyűjtjük be, és rendezzük tematikusan.

Bár a magyar jövevényszavak aránya az irodalmi németben csekélynek mondható, egy feladat erejéig fontosnak tartottuk ezt is megemlíteni. Az eddigi kipróbálás azt mutatja, hogy ez a rész okozza a diákoknak a legnagyobb élvezetet, ami az oktatás során nem elhanyagolható szempont.

BODOLAY L., KISS SZ., KÓSIK F.: AZ „EURÓPAI KULTÚRA...

A magyar–német nyelvi kapcsolatok vizsgálata során kihagyhatatlan a földrajzi szempont. Így egy feladat erejéig kitérünk arra is, hogy az irodalmi némethez képest az ausztriai németben nagyobb a magyar jövevényszavak aránya (mulattieren, Gatjehose...).

Ebben a fejezetben szerzőtársaimmal együtt különösen fontosnak tartottuk a magyarországi németiség helyzetének bemutatását. Így a fejezet második része, kissé eltávolodva a szorosan vett nyelvi aspektustól, tárgyalja a magyarországi németiség településtörténetét (kitérve a fent említett pontokra), elhelyezkedését és ezután –eredeti hanganyagokat és nyelvjárási szövegeket is felhasználva- a nyelvjárásokat magát. Természetesen a fent említett nyelvi szint okozta nehézségek miatt itt nem várható el ezen szövegek teljes értése, de a kipróbálás során is bebizonyosodott, hogy a hallgatók szívesen ismerkednek a nyelvjárási szövegekkel.

A hatodik fejezet feladatainak jellege, mint a korábbi fejezetekben is, elég változatos. A hosszabb szövegeket, hozzárendeléses feladatok, önálló (részben otthoni) munkát igénylő feladatok, térképek egészítik ki.

Úgy gondoljuk, hogy tematikánk az európai kultúrtörténet egyes részeiről értékes, átfogó és összehasonlító ismereteket nyújt a hallgatóinknak. Szeretnénk, ha a tanrend ennek a kétségkívül hasznos és fontos ismeretkörnek nagyobb teret engedne.